

УДК 351

Шульга А.В.,
кандидат економічних наук,
докторант кафедри економічної політики
Національної академії державного управління
при Президенті України

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ МОДЕЛЕЙ І СИСТЕМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Анотація. Виклики глобалізації, зміни клімату, старіння населення, зовнішньої імміграції та необхідності стабільного забезпечення енергією поширюються на всю територію ЄС незалежно від національних, інституційних або політичних кордонів. У даній статті подається досвід ЄС щодо спільного вирішення цих викликів шляхом запровадження відповідних моделей та систем державного регулювання регіональної економічної політики.

Ключові слова: регіональна політика, фонди, економічне вирівнювання, інвестування.

Шульга А.В.,
кандидат экономических наук,
докторант кафедры экономической политики
Национальной академии государственного управления
при Президенте Украины

ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ ФОРМИРОВАНИЯ МОДЕЛЕЙ И СИСТЕМ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ

Аннотация. Вызовы глобализации, изменения климата, старение населения, внешняя иммиграция и необходимость стабильного обеспечения энергией распространяются на всю территорию ЕС независимо от национальных, институциональных или политических границ. В данной статье излагается опыт решения этих вызовов в ЕС путем внедрения соответствующих моделей и систем государственного регулирования региональной экономической политики.

Ключевые слова: региональная политика, фонды, экономическое выравнивание, инвестирование.

Shulga A.V.,
PhD, Economic Policy Department of
National Academy of Public Administration
at the President of Ukraine

EUROPEAN EXPERIENCE FOR FORMATION OF STATE MODELS AND SYSTEMS OF STATE REGIONAL ECONOMIC POLICY REGULATION

Annotation. Globalisation, climate change, population ageing, external immigration and the need for sustainable energy supply are challenges for the European territory which transcend national, institutional or policy borders.

There is the EU experience concerning formation of models and systems of state regional economic policy regulation in this article for the solving mentioned challenges.

Keywords: regional policy, funds, regional convergence, investments.

Постановка проблеми. Значні природно-географічні, демографічні, національно-культурні, господарські та інші відмінності регіонів України визначають провідну роль регіональної політики щодо забезпечення гармонійного розвитку усіх територій України, створення необхідних умов для подальшого економічного зростання країни та підвищення благополуччя всіх слоїв її населення. З огляду на це, Указом Президента України від 25 червня 2001 р. № 341 було затверджено Концепцію державної регіональної політики.

Ця Концепція передбачала здійснення ряду важливих заходів щодо підвищення ролі та відповідальності місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, територіальних громад за розвиток регіонів.

На жаль, більшість із передбачених цим Указом заходів не було реалізовано. Як свідчить аналіз, протягом останніх років відбувається подальше поглиблення міжрегіональних диспропорцій фактично за всіма показниками – від валового регіонального продукту (із розрахунку на душу населення) до заробітної плати, від обсягів прямих іноземних інвестицій до частки експорту у структурі економіки регіону.

До цього часу не запроваджена класифікація регіонів за рівнем економічного розвитку, що не дає змоги цілеспрямовано здійснювати заходи щодо їх вирівнювання, в т. ч. шляхом залучення іноземних інвестицій (сьогодні понад 50% іноземних інвестицій сконцентровано у Києві та Київській області).

Не краще вирішуються питання щодо розвитку транспортної інфраструктури, поліпшення екологічної безпеки, особливо у регіонах із високим рівнем концентрації хімічної та металургійної промисловості.

За останні 22 роки значно посилюється процес економічної та соціальної деградації та вимирання сіл. Щороку в Україні зникає близько 30-ти сіл. В цілому, за даними Державної служби статистики України, лише за роки незалежності наша країна втратила 475 сіл, а нових було створено лише 71.

25 листопада 2013 р. Кабінет Міністрів України Державну стратегію регіонального розвитку країни на період до 2020 року.

Передбачається, що після її оприлюднення, протягом шести місяців обласні державні адміністрації, районні та міські адміністрації, спільно із науковими, громадськими та бізнесовими колами країни підготують конкретні плани щодо регіонального розвитку нашої країни.

З огляду на викладене, теоретичний аналіз і творче використання в Україні кращого досвіду ЄС набуває особливо важливого значення як з точки зору вироблення стратегії, так і запровадження правильної тактики щодо шляхів вирішення досить складних і невідкладних завдань стосовно суттєвого поліпшення державної регіональної політики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Методологічною основою дослідження щодо європейського досвіду формування моделей і систем

державного регулювання регіональної економічної політики є роботи вчених країн ЄС, України і Росії. Серед зарубіжних вчених особливо слід виділити П.Нійкамп, П. Кругмана та Р.Мартіна. Різними аспектами цих проблем займалися (займаються) українські та російські вчені: Альохін Е.В., Андрюшина Е. В., Балян А. В., Будзінський Т. В, Бусигіна І.М., Бутко М. П., В.М.Вакуленко, Долішній М. І., Кіш Є. Б, О.Ю.Лебединська, Марковський С. С., Рудяков П.М., Санковець Н. А., Стадницький Ю. І., Загородний А. Г., Стеченко Д. М., Товкан О. Е., Шармоянц А.Н. та інші.

Більшість згаданих та інших авторів концентрують свою увагу на неухильному зростанні ролі регіональної політики у процесі західноєвропейської інтеграції. Зокрема, зазначається, що до кінця 80 -х років минулого століття вона набула самостійного значення. На порядок денний було поставлене питання щодо створення принципово нової структури - "Європа регіонів", а сама Європа послідовно просувається до федеративного типу наддержавного устрою.

Крім того, наголошується, що у всьому світі країни мають схожі проблеми із ЄС, серед яких глобальна економічна криза займає далеко не останнє місце, проте також існують проблеми старіння населення, ризики зміни клімату і занепокоєність щодо енергетичної безпеки.

Враховуючи що згадані та інші виклики, з якими стикаються регіони світу, мають значний «територіальний» вимір, що вимагає відповідних дій на місцевому і регіональному рівнях, тоневірно вважати, що Європейський Союз може знайти рішення для цих проблем, якщо він діятиме лише самостійно. Саме тому ЄС активізує діалог та співпрацю з країнами, що не входять до ЄС (в т. ч. з Україною), оскільки це розглядається як дуже важливий фактор розвитку людства і відповідає інтересам всіх країн-членів Євросоюзу.

Метою даної статті є аналіз сучасних принципів регіональної політики ЄС, інструментів територіальної конвергенції (вирівнювання) регіонів, способів регулювання регіональних диспропорцій (у соціальній сфері, розвитку транспорту, залучення інвестицій тощо) в Євросоюзі за допомогою як нових, так і колишніх механізмів гармонізації його локального простору, особливо після розширення ЄС до 27 членів-держав.

Виклад основного матеріалу. **Чому потрібна регіональна політика в ЄС?** Економічні та соціальні відмінності в Європі є суттєвими і вони значно поглибилися після розширення ЄС. Зокрема, Люксембург, який є однією з найзаможніших держав – членів ЄС, у 7 разів багатший (за показником доходу на душу населення) за Румунію, яка є однією із найбідніших країн.

На регіональному рівні, різниця є ще більшою. Наприклад, найбагатший регіон Лондоні має 290 % до середнього показника валового продукту на душу населення (27 країн ЄС), в той час як найбідніший

регіон у північно-східній Румунії має лише 23 % від середнього показника ЄС.

Хоча показник ВВП не є абсолютно точним показником рівня життя, оскільки він не враховує відносної вартості життя, але це свідчить про значну різницю, яка існує в ЄС щодо економічного розвитку держав-членів.

Будучи більш, ніж загальним ринком, Європейський Союз ґрунтується на загальних цінностях і узгодженій політиці його членів щодо створення благополуччя для їхніх народів. Регіональна політика Євросоюзу ставить за мету досягнути на практиці солідарності між народами Європи з одночасним зміцненням конкурентоспроможності економіки ЄС в цілому. Це допомагає досягти однієї із фундаментальних цілей, передбаченої у Договорі щодо створення ЄС: забезпечення економічного та соціального єднання за рахунок скорочення нерівності між регіонами і більш рівномірного поширення переваг загального ринку на усю територію ЄС.

З огляду на це, в даний час більше однієї третини бюджету ЄС спрямовуються на фінансові інструменти ЄС щодо реалізації *політики єднання*: Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР), Фонд згуртування (ФЗ) і Європейський соціальний фонд (ЄСФ).

Вигоди реалізації *політики єднання* ЄС є значними, оскільки ця політика передбачає надання необхідних інвестицій для розвитку інфраструктури та людських ресурсів, модернізації і диверсифікації регіональних економік. Ця політика також сприяє збільшенню робочих місць у бідних державах-членах ЄС і регіонах. Держави-члени та регіони отримують вигоди від таких інвестицій, досягаючи зростання середнього рівня прибутків на душу населення та зайнятості і стають краще оснащеними для того, щоб швидше досягнути середнього рівня ЄС.

Важливо зазначити, що *політика єднання* використовується як інструмент у тісному взаємозв'язку з іншими напрямками політики ЄС - державна допомога, охорона навколишнього середовища, транспорт, підтримка інновацій, інформаційне суспільство. Реалізація цієї політики також покращує і модернізує державне управління та підвищує його прозорість.

У минулому, держави - члени та регіони, отримуючи найбільші переваги від європейської регіональної політики, змогли швидше наздогнати і навіть вийти за межі середнього рівня ЄС. передбачається, що у найближчі роки цей успіх поширюватиметься на держави – члени, які приєдналися до ЄС у 2004 році.

Крім того, європейська територія стикається із новими викликами: глобалізація, зміна клімату і старіння населення, які не мають національних, інституційних або ж політичних кордонів. Навпаки, вони

впливають на регіональні та місцеві громади безпосередньо, хоча і різною мірою. Таким чином, не можна забезпечити конкурентоспроможність в Європі лише за рахунок політики ЄС, окремих держав - членів або ж регіонами поодиноці.

Отже, європейська регіональна політика має значний потенціал для того, щоб перетворити спільні перспективи у реальні можливості. Передбачається, що завдяки виваженій регіональній політиці ЄС залучатиметься все більше людей та країн до розробки та реалізації регіональних стратегій розвитку та місцевих проектів для досягнення успіху Європи в цілому.

Згідно з класифікацією регіональної політики ЄС, визначено такі її базові критерії: субсидіарність; децентралізація; партнерство; програмування; концентрація; адиціоналізм.

Субсидіарність - принцип, за яким вищі суспільні одиниці мають право і повинні розв'язувати лише ті проблеми, на виконання яких нижчі структури не здатні.

Децентралізація - перерозподіл повноважень регіонів з метою їх ефективного використання та заохочення регіональних ініціатив, оптимізації практичного вирішення питань саме на регіональному рівні, а також розмежування функцій та повноважень між різними рівнями управління ЄС.

Партнерство - співробітництво між суб'єктами різних рівнів (Євросоюз, держава, регіон) територіально – адміністративних одиниць з часу визначення мети до завершення реалізації конкретного проекту.

Програмування - розробка на основі партнерства стратегій розвитку з урахуванням пріоритетних довгострокових та короткострокових цілей. Програмування також передбачає визначення дій, виконавців, джерел фінансування, моніторингу, вирахування ймовірних позитивних та негативних впливів на соціально – економічний розвиток регіону взагалі та довкілля, зокрема.

Адиціоналізм (концентрація) - означає, що фінансові ресурси, які надає ЄС окремим державам – членам чи суб'єктам територіального, регіонального розвитку, мають бути доповнені за рахунок місцевих джерел. Так, традиційно 50 % вартості того чи іншого проекту фінансує держава-член ЄС, а внесок депресивних регіонів становить мінімум 20 відсотків. Отже, весь тягар додаткового фінансування лягає на національні бюджети.

Правове регулювання регіональної політики ЄС здійснюється на основі ряду хартій та конвенцій, зокрема, таких як Європейська хартія місцевого самоврядування (Страсбург, жовтень 1985 р.), Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (Мадрид, травень 1980 р.) і особливо Протокол № 2 до неї, який поширює дію цієї конвенції до між

територіального співробітництва (Страсбург, травень 1998 р.), Європейська хартія регіональних мов і мов меншин (Страсбург, листопад 1992 р.), зокрема в частині, яка стосується транскордонного обміну. Хартія Конгресу місцевих і регіональних влад Європи (ухвалена Комітетом міністрів 14 січня 1994 р.). У цьому контексті особливо слід також відзначити проект Європейської хартії регіонального самоврядування (ухвалений Конгресом місцевих і регіональних влад Європи Ради Європи 5 червня 1997 р.), оскільки 15 липня 1997 р. вона була також ратифікована Україною без будь-яких застережень. Отже, у відповідності до Конституції України та ст.19 Закону України «Про міжнародні договори України», згадана Хартія стала частиною національного законодавства, а її положення мають пріоритет відносно положень національного законодавства.

Регіональна політика ЄС у період 2007 – 2013 р. р. (тобто розширення кількості країн-членів до 27-ми). Основне місце у політиці єднання ЄС у цей період було відведено питанням більш швидкого економічного зростання та збільшення робочих місць у всіх регіонах та містах Євросоюзу. З цією метою було передбачено вкласти найбільші інвестиції, які будь-коли робилися в ЄС.

Зокрема, з метою підтримки економічного зростання регіонів та стимулювання створення тамнових робочих місць було передбачено 347 млрд. ЄВРО.

Очікувалося, що згадані заходи дадуть змогу стимулювати економічне зростання у нових державах-членах ЄС в середньому на 6 % і створить менш як два мільйони нових робочих місць.

Вісімдесят два відсотки від усіх коштів було спрямовано на «зближення» регіонів, у яких проживає 35 % населення Союзу. В той же час, в інші регіони спрямовано 55 млрд. ЄВРО з метою підвищення їх конкурентоздатності та рівня зайнятості людей.

Ще 8,7 млрд. ЄВРО було спрямовано на розвиток транснаціонального і міжрегіонального співробітництва, метою якого є європейське територіальне співробітництво.

Всі три згадані напрямки підтримуються відповідними фондами: Фонд європейського регіонального розвитку (ЄФРР), Фонд єднання і Європейський соціальний фонд (ЄСФ).

При цьому ЄФРР підтримував програми щодо регіонального розвитку, економічних змін, підвищення конкурентоздатності та територіальну співпрацю у рамках ЄС, в той же час як Фонд єднання був зосереджений на розвитку транспорту, інфраструктури довкілля, а також на енергоефективності та поновлюваних джерелах енергії у державах – членах, де ВВП складає менш ніж 90 % від середнього рівня в ЄС.

З метою забезпечення конвергенції (вирівнювання) країн-членів ЄС, діяльність ЄФРР була зосереджена на зміцненні інфраструктури,

економічній конкурентоспроможності, наукових дослідженнях, інноваціях та сталому регіональному розвитку.

З метою підвищення конкурентоспроможності регіонів діяльність ЄФРР була спрямована на трьох пріоритетних напрямках: інновації та вивчення економіки, навколишнє середовище і попередження ризиків, а також відмова від урбаністичних центрів та концентрації на розвитку транспорту та зв'язку.

Виконання завдань щодо конвергенції (вирівнювання), регіональної конкурентоспроможності та підвищення зайнятості забезпечував Європейський соціальний фонд (ЄСФ) шляхом реалізації заходів, які передбачають економічні та соціальні зміни.

При цьому було визначено чотири ключові напрямки дій: підвищення адаптації працівників та підприємств; розширення зайнятості та участі у ринку праці; зміцнення соціальної інтеграції шляхом боротьби із дискримінацією та полегшенням доступу на ринок праці для знедолених людей; сприяння реформі у сфері зайнятості і її реалізація.

З метою забезпечення *вирівнювання* ЄСФ також підтримував заходи щодо поліпшення освіти і навчання, допомоги у розвитку інституційних можливостей та ефективності громадських адміністрацій.

Хто отримує кошти, скільки і для чого? Фінансова підтримка реалізації політики ЄС щодо єднання дуже тісно пов'язана з ідеєю солідарності між більш і менш процвітаючим державами-членами. Звичайно, допомога бідним європейським регіонам для їх піднесення означає, що багатшим країнам доводиться платити більше до бюджету ЄС, ніж вони отримують із нього назад. З іншого боку, солідарність не є вулицею із одностороннім рухом. Сучасна інфраструктура та виробництво, збалансоване використання ресурсів та підвищення рівня освіти та навчання людей, які живуть у бідніших регіонах також може бути використано з вигодою для людей та економіки багатших країн.

Протягом 2007- 2013 р. р.Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР), Фонд єднання (ФЄ) і Європейський соціальний фонд (ЄСФ) фінансували реалізацію трьох завдань: вирівнювання (ЄФРР, ЄСФ, ФЄ), регіональна конкурентоспроможність та зайнятість (ЄФРР, ЄСФ) і європейське територіальне співробітництво (ЄФРР).

Базуючись на регіональному показникові виробництва ВВП на душу населення (нижче 75 % від середнього по ЄС), регіони мають право на участь у програмі «вирівнювання», в той час як всі інші регіони мають доступ до програми «регіональна конкурентоспроможність та зайнятість».

Щодо віднесення регіонів до «європейського територіального співробітництва», то це стосується в основному транскордонних регіонів, або ж тих, які здійснюють транснаціональну співпрацю.

Цілі і права регіонів попасти під відповідний розподіл полягають у наступному:

програма вирівнювання (конвергенція) поширюється на 84 регіони - у 17 державах-учасниках - з населенням 154 млн. чол., де ВВП на душу населення складає менше, ніж 75% від середнього показника ЄС. Крім того, є також ще 16 регіонів з населенням 16,4 млн. чол., де показник ВВП на душу населення є лише трохи вищим від зазначеного середнього показника. Сума, яка виділена для цієї програми складає 282,8 млрд. ЄВРО (це складає 81,5% від загального обсягу фінансування). Ці асигнування розподіляються таким чином: на «вирівнювання» регіонів виділяється 199,3 млрд. ЄВРО, а 13,9 млрд. ЄВРО зарезервовані для поетапного скорочення виробництва у регіонах і 69,6 млрд. ЄВРО виділено для Фонду єднання (застосовується до 15 держав-членів ЄС);

програма регіональної конкурентоспроможності і зайнятості поширюється на 168 регіонів у 19 державах- членах ЄС, де проживає 314 млн. чоловік. У 13-ти із зазначених регіонів, де проживає 19 млн. жителів, представляють, так звані регіони поетапного скорочення виробництва і вони підпадають під спеціальне фінансування для підтримки їх колишнього статусу. В цілому ж із суми 54,9 млрд. ЄВРО, яка передбачається на регіональну конкурентоздатність і зайнятість, 11,4 млрд. ЄВРО (16,5% від загальної суми) передбачається саме на підтримку регіонів, де планується поетапне скорочення виробництва;

програма європейського територіального співробітництва поширюється на прикордонні регіони, де проживає 181,7 млн. чол. (37,5% від загальної чисельності населення ЄС), в той час як усі інші регіони ЄС відносяться у крайньому разі хоча б до одного із 13-ти існуючих транснаціональних регіонів співробітництва. На ці заходи виділяється 8,7 млрд. ЄВРО (2,5 % від загального фінансування), в т. ч.: 6,44 млрд. ЄВРО - для прикордонних регіонів, 1,83 млрд. ЄВРО - для транснаціональних, і 445 млн. ЄВРО - для міжрегіональної співпраці та створення відповідних мереж.

Методи розрахунків щодо фінансування згаданих програм закріплено у правилах ЄС щодо інструментів стосовно політики регулювання єднання. Під час визначення кінцевих сум фінансування згаданих програм враховується три основних показники: відносне регіональне і національне благополуччя, чисельність населення та рівень безробіття. Обсяги фінансування не перевищують 4 % від розмірів внутрішнього валового продукту окремої держави – члена ЄС.

Залучення інвесторів. Підтримка малих та середніх підприємств (МСП), а також залучення зовнішніх інвестицій є ключовими шляхами, якими політика єднання допомагає створити додаткові стимули для підвищення зростання регіональних економік.

Щороку в ЄС створюється близько 1,2 млн. нових підприємств (це складає 10 % від загальної кількості підприємств у ЄС), проте лише половина з них переживає перші 5 років. Крім того, між країнами ЄС спостерігається велика різниця щодо створення нових підприємств.

Зокрема, в Італії, Іспанії та Великобританії нові підприємства створюються у в два рази частіше порівняно із середніми показниками ЄС.

Структурні фонди та фонди єднання приділяють особливу увагу підтримці створення або модернізації малих і середніх підприємств (МСП), які мають менш, ніж 250 співробітників та річний товарооборот, що не перевищує 50 млн. ЄВРО.

Сьогодні МСП забезпечують дві третини робочих місць у приватному секторі. Підприємства з менш ніж десятком співробітників домінують на ринку праці в таких країнах, як Італія (47%) і Польща (41%), в той час як у Великобританії, наприклад, частка великих підприємств у загальній чисельності зайнятих складає всього 46 відсотків.

Цілі, структурні фонди та інструменти на 2007 – 2013 р. р.

Цілі	Структурні фонди та інструменти, які використовуються для їх досягнення		
	ЄРДФ (європейський фонд регіонального розвитку)	ЄСФ(Європейський соціальний фонд)	Фонд єднання
Вирівнювання	ЄРДФ	ЄСФ	Фонд єднання
Регіональна конкурентоздатність та зайнятість	ЄРДФ	ЄСФ	
Європейське територіальне співробітництво	ЄРДФ		

Оскільки малі та середні підприємства часто мають труднощі щодо доступу до капіталу і знань (нерідко їм не вистачає практичного досвіду), то регіональна політика ЄС та політика єднання спрямовується на вирішення цих труднощів як через поєднання "жорстких" заходів (прямі інвестиції), так і «м'яких» (надання бізнесу допоміжних послуг, навчання, створення інноваційного середовища, фінансова інженерія, передача технологій, а також створення виробничих мереж і кластерів тощо).

Ще однією проблемою є те, що часто прямі іноземні інвестиції в основному концентруються в столицях та їх навколишніх районах, що може ще більше зміцнити регіональні відмінності. Можливими причинами, які спонукають інвесторів вкладати капітали у певний регіон є доступ до нових ринків, територіальна близькість до країни, в яку планується вкласти капітал, спільна мова, низьке корпоративне оподаткування та наявність кваліфікованих робітників. За оцінками експертів ЄС, Регіональна політика незавжди може впливати на згадані фактори, але вона може

змінити інші сфери, які здатні підвищити привабливість регіонів, а саме такі сфери як транспортна доступність, рівень освіти робочої сили, інформаційні та комунікаційні технології, інфраструктура, а також витрати на дослідження та інновації.

У зв'язку з цим у період 2007 - 2013 р. р., політикою єднання передбачалося підтримувати наступні програми:

прямі інвестиції у фірми, зокрема ті, які пов'язані з дослідженнями та інноваціями, передачею технологій і екологічно чистим виробництвом-42,8 млрд. ЄВРО (12% від загальної суми);

підприємство - надання послуг, адаптація працівників підприємств та їх керівників, інформація і технології зв'язку – 44,7 млрд. ЄВРО (13% від загальної суми);

людський капітал і збільшення зайнятості – 48,8 млрд. ЄВРО (14% від загальної суми). Основна мета -підвищення кваліфікаційного рівня регіональних і місцевих трудових ресурсів.

Як вже зазначалося вище, *одним із важливих інструментів регіональної політики ЄС щодо підвищення інвестиційної привабливості є підвищення транспортної доступності регіонів.* Транспортна інфраструктура є одним з найбільш показових прикладів того, чого можна досягнути за допомогою Структурного фонду ЄС та Фонду єднання. ЄС розглядає підвищення транспортної доступності як ключовий фактор для зміцнення регіональних економік, досягнення згуртованості та конкурентоспроможності.

Політика Європейського Союзу у сфері транспорту сприяє створенню стійкої мобільності для пересування людей і товарів, забезпеченню ефективності виробництва, безпеки та мінімізації негативного впливу навколишнього середовища на економічне та соціальне середовище. У зв'язку з цим в ЄС застосовується цілий ряд заходів, які включають у себе розвиток транс - європейської транспортної мережі (TEN-T), повітряного, автомобільного, залізничного, морського і міського транспорту, а також внутрішніх водних шляхів, мультимодального транспорту тощо.

Фонд єднання і Європейський Фонд регіонального розвитку (ЄФРР), зокрема, внесли значний вклад у модернізацію транспортної інфраструктури у найменш розвинених державах - членах ЄС та регіонах і продовжували робити це протягом 2007- 2013 років.

Зокрема, передбачалося у двічі збільшити у порівнянні із 2000 – 2006 р. р.обсяги інвестицій на розвиток транспорту. Тобто, вони складуть 76 млрд. ЄВРО (22,2 % від загального обсягу інвестицій) із пріоритетом на реалізацію TEN -T проектів.

Передбачалося, що ці інвестиції будуть направлені на реалізацію транспортної стратегії ЄС на національному та регіональному рівнях з метою забезпечення балансу між автомобільним і залізничним

транспортом, а також створення стабільних транспортних моделей. Зв'язки між політикою єднання і транспортною політикою, трансформуються у керівних принципах, які забезпечують якість проектів, а також визначенні ряду пріоритетів:

30 проектів «TEN-T», які розташовані в державах-членах ЄС і регіонах, які відповідають критеріям «вирівнювання»;

трансграничні проекти, а також розвиток залізничної інфраструктури, морських магістралей;

створення екологічно стійких транспортних мереж;

поліпшення можливостей підключення територій, які мають вихід до моря, до транс'європейських мереж.

Як зазначається, новим і дуже перспективним напрямком політики єднання є також значне **збільшення фінансування наукових досліджень та інновацій**. Сьогодні витрати на ці цілі розподіляються дуже не рівномірно (на Німеччину, Францію та Великобританію припадає майже 75 витрат ЄС на науково-дослідні роботи), в той час як на інші провідні регіони припадає лише 25 відсотків таких витрат.

У зв'язку з цим протягом 2007–2013 р. передбачається виділити на інновації (через інструменти політики об'єднання) майже 60 млрд. ЄВРО (17,3% від загальної суми). Із цієї суми 15,6 млрд. ЄВРО спрямовується на підтримку наукових центрів та їх інфраструктури, 26,5 млрд. ЄВРО – на розвиток науки та впровадження нових технологій та 15 млрд. ЄВРО – на розвиток інформаційних технологій та зв'язку.

Важливо також зазначити подвоєння витрат ЄС щодо **фінансування програм стосовно охорони навколишнього середовища та забезпечення стабільного розвитку економіки** (очищення водних стоків, зменшення забруднення повітря, перехід на «зелені» технології та скорочення викидів CO₂, розвиток екологічного туризму тощо). Зокрема, на ці цілі було передбачено виділити 100 млрд. ЄВРО.

Не менш серйозна увага приділяється **розвиткові міст** (на це виділяється 21,1 млрд. ЄВРО) з метою відновлення індустріальних центрів та навколишніх територій, запровадження екологічно чистого транспорту та будівництва сучасного житла тощо.

З метою **створення нових робочих міст**, підготовку та перепідготовку зайнятих, розвиток шкіл, лікарень, дитсадків тощо було передбачено інвестувати понад 70 млрд. ЄВРО.

Слід також наголосити, що використання згаданих коштів ЄС забезпечується через залучення Європейського інвестиційного банку (EIB), Європейського банку реконструкції та розвитку (EBRD) та Банку Ради Європи (СЕВ). Крім того, останнім часом з'явилося три нових структури, а саме:

JASPERS— структура, яка надає допомогу державам – членам та регіонам ЄС щодо підготовки та експертизи проектів у сфері транспорту та енергетики, а також налагодженні співпраці із Європейською комісією, ЕІВ та EBRD;

JEREMIE - забезпечує підтримку малих і середніх підприємств шляхом забезпечення їх доступу до фондів Європейського інвестбанку та Європейського інвестфонду;

JESSICA - підтримує програми стабільного розвитку економіки та розвитку міст шляхом забезпечення кращих зв'язків країн-членів та регіонів із банками ЄС.

Висновки:

1. Регіональна економічна політика ЄС є самостійним і надзвичайно важливим напрямком господарської діяльності у рамках великих і неоднорідних територіальних утворень, якими є Євросоюз. Вона дозволяє ефективно реагувати на сучасні виклики (глобальна економічна криза, проблеми старіння населення, ризики зміни клімату та енергетична безпека), а також забезпечувати економічне та соціальне вирівнювання регіонів ЄС, підвищувати їх конкурентоздатність та екологічну безпеку.

2. Більшість підходів, вироблених Європейським Союзом щодо *моделей та систем державного регулювання регіональної економічної політики* (особливо з метою «об'єднання» та «вирівнювання») можна і необхідно застосувати і до української дійсності. Особливо це стосується створення та організації цілеспрямованої діяльності спеціальних фондів (Європейський фонд регіонального розвитку, Європейський соціальний фонд та Фонд єднання) та інших фінансових інструментів з метою забезпечення реалізації політики єднання та вирівнювання регіонів, також вирішення інших питань їх розвитку.

3. Сьогодні, коли Кабінет Міністрів України вже схвалив Стратегію регіонального розвитку країни на період до 2020 р. відкриваються реальні можливості щодо адаптації європейської регіональної політики, а також застосування головних принципів та інструментів цієї політики в Україні.

Використані джерела інформації:

1. Алехин Э.В., Государственное регулирование региональной экономики, учебное пособие, Пенза, 2011 г.
2. Андришина Е. В., Программный подход как основной механизм реализации региональной политики: европейское и российское пространство, журнал: «Проблемный анализ и государственно-управленческое проектирование», 2009 г., том 2. № 4. С. 38-54.
3. Балян А. В.. Пріоритетні напрями регіональної політики Європейського Союзу // Вісник аграрної науки. - 2005. - № 3. - С.59-61.
4. Будзінський Т. В., Регіональні тенденції Європейської спільноти: 1945-1992 // Нова політика. - 1999. - № 3. - С. 8-14.
5. Бусыгина И.М., Настоящее и будущее “Европы регионов” (проблемы европейского регионализма) // Мировая экономика и международные

- отношения, – №9. – 1993. – С.78–86.
6. Кіш Є. Б., Регіони Європи на початку ХХІ століття // Політика і час. - 2007. - № 1. - С. 33-36
  7. Марковський С. С., Фінансове забезпечення регіональної політики ЄС // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління». – 2010. – № 2.
  8. Рудяков П.М., Сучасні європейські інтеграційні проекти: мотиви, моделі, ризики, регіональний та глобальний контекст // Політична думка. - 2002. - № 2-3. - С. 91-107
  9. Санковец Н. А., Озарубежном опыте государственного управления региональным развитием, Экономический журнал, 2009 г. №16.
  10. Чужиков В. И., Модернізація регіональної політики в ЄС // Економіка України. - 2008. - № 3. - С. 51-58
  11. Шармоянц А.Н., Перспективы развития регионализма в Европе, Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского, Серия «Юридические науки», том 25 (64). 2012. № 2, стр. 107-110.
  12. Конкурентоспроможність регіонів, Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова (Робочі матеріали до Круглого столу 28 травня 2008 р.)
  13. «Регіональна політика ЄС після його розширення», Національний інститут стратегічних досліджень (Закарпатський філіал) та представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні, видавництво «Ліра», 2004 р., Ужгород.
  14. Указ Президента України від 25 червня 2001 р. № 341 «Про Концепцію державної регіональної політики».
  15. Закон України від 15 липня 1997 р. № 452 «Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування»
  16. Інформаційний ресурс ЄС:
www.eu.prostir.ua
www.ec.europa.eu/regional_policy

Рецензент: Розпутенко І.В., д.держ.упр., професор.

УДК 502.3

Якимчук А.Ю.,

к.е.н., докторант кафедри державного управління та місцевого самоврядування
Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне)

ПРИНЦИПИ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ВІДПОВІДНО ДО СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

Анотація. Розглянуто основні екологічні, економічні, соціальні принципи збереженням біорізноманіття України. Досліджено можливості розвитку екологічної мережі України.

Ключові слова: принципи, державне управління, біорізноманіття, держава, система.